

Iva Svačinová (217195)
„Holywoodský“ buddhismus – seminární práce

Tak trochu jiná výstava

Recenze výstavy Šangri-la

Výstava Šangri-la slibující na ploše Olympia Parku představit tajemství a kouzlo Indie, Nepálu, Tibetu a Bhútánu, nese podtitul „jiná výstava“. Láká návštěvníky na netradiční zážitky spojené s mystickou atmosférou vzdáleného orientu. A nabízí pestrou přehlídku východního umění, fotografií, náboženských předmětů i ukázkou každodenního tvrdého života místních obyvatel a dobrodružných výprav horolezců. Zní vám to dobrodružně? Skutečné dobrodružství teprve přijde.

Posadte se uvnitř stúpy!

Nejprve je návštěvník uvržen do kulís deštného pralesa, kde na něj číhá nebezpečně vyhlížející tygr a jedovatí plazové a kde také může nasát atmosféru animistických náboženství a primitivních kultur. Následuje návštěva nepálského pavilonu, která seznamuje návštěvníky se stále ještě přetrvávajícími a šokujícími náboženskými rituály. Vše je doprovázeno bohatou fotografickou dokumentací a vystavenými autentickými předměty. Chcete si prohlédnout nebo doslova osahat rituální nůž *kukri*, kterým nepálská Gurkhové stínají hlavu býka? Chcete nasát zvláštní atmosféru slavností pro Evropana tolik bizarní dětské bohyně Kumáří? Můžete. Mystika tajemné země Šangri-la začíná hýbat emocemi...

Tygr lidožrout a horolezci zdolávající Himaláje. Zážitky na Vás číhají.

Střih. Na jinou vlnu se návštěvník náhle doslova „přepne“ v další části prohlídky, kdy je mu nabídnut přechod Himalájí. Ledové a špičaté vrcholy hor stejně jako mrazivý vzduch, který může každý pocítit na vlastní kůži, záznam autentických prožitků českých horolezců, základní tábor vybudovaný na úpatí pahorků, voda přinesená českými dobrodruhy až z vrcholku Mont Everestu... Z toho doslova mrazí v zádech!

A další střih. Tibetské chrámy, mystická hudba, chrastící zvuk modlitebních mlýnků... „Posaďte se uvnitř stúpy!“ vybízí jeden z popisků. Naladění se na klidnou a nepochopitelnou atmosféru náhorních plošin. Různorodá paleta emocí. To vše nabízí výstava Šangri-la. A mimoto přináší i nový pohled na to, jak dělat výstavy. Proč?

Zážitky nabitá expozice má potenciál změnit zaběhnutý standard českého muzejnictví: totiž nudných prohlídek, kdy Vás každá cedulka touží zahrnout tunou nezáživných a nezapamatovatelných informací a kdy si na exponáty smíte tak maximálně zdálky ukázat prstem. Výstava Šangri-la, ač má snad své mouchy, se snaží jako jedna z prvních vlaštovek o koncepčně jiný přístup. To, co si má návštěvník z výstavy především odnést, není přehršel informací o tom, který exponát odkud pochází, kým a v kterém roce byl přivezen (což většinu normálních smrtelníků příliš nezajímá), ale především zážitek. A to se autorům Šangri-la, přiznejme si bez všech předsudků, skutečně podařilo. Sledovat přerod muzejních výstav počesku je ale jen jedno z dobrodružství, které na návštěvníka čeká.

Lahev s vodou přinesená dobrodruhy z Mont Everestu – najdete ji zavěšenou v ledové sluji. Přechod Himalájí s tlapkami sněžného muže.

„Jiná výstava“

Tím hlavním „jiným“, které bývá zhusta kritizováno, je samotné téma výstavy. Šangri-la jako neexistující, bájná, mystická země umožňuje autorům výstavy obrovský záběr: od informací o jednotlivých státech, přes náboženské mýty po současnou situaci či horolezecké historky. Taková výstava musí nutně nabídnout jen kusé informace a skončit v plytkém povídání o ničem... Než ale přitakáme těmto kritickým útokům, je nutné uvědomit si dvě skutečnosti. Za prvé: Šangri-la není produktem pro hrstku českých buddhologů. Je to projekt, jehož cílem je zaujmout mainstream zájemců a takto je rovněž koncipován. Jeho cílem není demonstrace znalostí, ale konstrukce určitého typu prožitku. Za druhé: Šangri-la není produktem, na jehož tvorbě by se čeští buddhologové podíleli. Jedná se o projekt komerčního subjektu – cestovní kanceláře. Z tohoto hlediska je nutné vidět občasnou přítomnost reklamy během prohlídky a také výši vstupného. Uvědomíme-li si tato východiska, pochopíme, že Šangri-la je především prostor pro nenáročnou zábavu, mírnou dávku poučení a relaxaci rodin s dětmi. A rovněž prostor pro vytržení ze stereotypu, do nějž je běžný racionalisticky uvažující Evropan uvržen. Ano, snad je to jistý ústupek vzhledem ke vzdělávacímu ideálu muzeí, to ale apriori neznamená, že se jedná o krok špatným směrem. Šangri-la je totiž projektem, jenž má potenciál najít si návštěvníky, kteří jsou ochotni zaplatit vyšší vstupné, zaujmout je a motivovat.

Ale v čem spočívá ona „jinakost“ výstavy, která diváka zaujme? Zejména v interaktivnosti, díky níž se návštěvníci v prostorách nenudí. Mohou si vyzkoušet řadu netradičních činností, jako je hra na zpívající tibetské mísy či domorodé bubny, pomocí cepínů zdolat Himaláje, projít ledovou slují, usadit se ve většině instalovaných interiérů, naslouchat mystické hudbě či sledovat naučný film v malém kinosále... Možnost cokoliv si vyzkoušet, poslechnout a osahat – to je něco, s čím se návštěvníci tuzemských výstav dosud setkávali jen výjimečně, a zároveň je to něco, co je láká do Olympia Parku.

Jste-li náruživým čtenářem románů Lobsanga Rampy a hledáte-li „pravý mystický zážitek“, pak výstava jistě splní vaše očekávání. Jste-li obdivovatelem východních náboženských směrů a čtete i jiné knihy, pak je kupodivu Šangri-la i pro vás – můžete zde hlasitě polemizovat nad vystavenými exponáty a ohromovat své blízké tím, že poznáte Ganěšu, i když je bez popisku a tibetské písmo přečtete, i když je vzhůru nohama. Jste-li buddholog nebo třeba sociolog, nezoufejte, tajemná Šangri-la vám nabídne spoustu materiálu ke studii s názvem Představy české společnosti o buddhismu.

Čekáte-li ovšem od výstavy ucelený soubor objektivních informací o buddhismu nebo o současné situaci v Tibetu či Indii, pak Šangri-la doopravdy není tím pravým zdrojem, protože něco podobného nenabízí. Zároveň je ale nutno dodat, že Šangri-la nic takového neslibuje, ani takovým zdrojem být nechce. A uznejte, čekat něco takového od výstavy, která má stejný název jako vymyšlená země z amerického bestselleru, je stejně naivní, jako očekávat nestrannou analýzu ve stranickém tisku. A co je nutné autorům výstavy přiznat, Šangri-la rozhodně vyvolává emoce. Oko laika je fascinováno, oko odborníka pak odvážně provokováno. První má chuť vidět východní zemi na vlastní oči, druhý má tendenci s autory výstavy důrazně polemizovat a protestovat. A emoce jakéhokoli druhu vyvolají zážitek. Cíl autorů Šangri-la je rozhodně naplněn.

Stan z jačích chlupů a výhled na stúpu. Dva pohledy na Tibet. Který z nich je „autentičtější“? Diskutujme!

Po stopách Yettiho

Ano, výstava je komerčním produktem. Ano, občas je to trochu nevkusné. Příkladem může být jedna z červených nití celé prohlídky – „stopování“ sněžného muže, které končí (snad to potenciálnímu návštěvníkovi mohu prozradit, aniž by ho to moc mrzelo) nepřiliš podařeným vtípem v podobě automobilu Škoda Yeti, který čeká v prostorách tibetské čajovny. Autorům výstavy ale navzdory tomuto nezdaru nelze upřít snahu zaujmout také nejmenší návštěvníky – stopy Yettiho, které nás provázejí značnou částí výstavy nejen v podobě otisků tlapek na podlaze, ale i v informačních popiscích, jsou připraveny jako zábavná a funkční hříčka pro děti. Stopovat Yettiho mohou během přechodu himalájských vrcholů i v ledové sluji až do pavilónu zaměřeného na Tibet, posloupnost tlapek navádí

i k posloupnosti sledovaných exponátů. A tak je červená nit, která se dospělému návštěvníkovi může jevit jako trapný pokus o pointu, naopak pro rodiče zajímavým způsobem, jak zabavit své ratolesti. Sněžný muž, o jehož přítomnosti v Himalájích nás kromě autorů výstavy spravuje ve své prvotině i Lopsang Rampa, se tak stává alespoň pro část publika vděčným a ocenitelným motivem výstavy. Šangri-la tak ukazuje jeden ze svých kladných rysů – snaží se být projektem, který zaujme celou věkovou škálu návštěvníků a který přinese dobrodružství i těm nejmenším. Tomuto cíli jsou podřízeny i informační popisky. Rozhodně zde nenajdete obsáhlá slovníková hesla jako ze stanfordské encyklopedie ani nebudete zahrnuti a odrazeni výčtem cizích slov. Informační cedule jsou koncipovány jako záznam autentických vzpomínek jednoho z autorů výstavy – horolezce Švaříčka, neznámé náboženské a kulturní aspekty jsou, je-li třeba, vysvětleny jen v hrubých rysech. Tím je zaručena jedna věc, kterou mnohá muzea zaručit neumí – cedule si návštěvníci skutečně přečtou. Všechny. Je to pro ně totiž zajímavé.

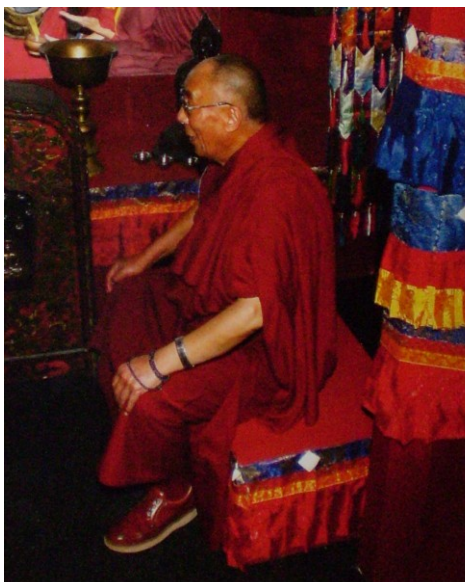
Yeti ve všech podobách. Informační cedule, stopa, automobil.

Garantováno Jeho Svatostí

Brněnská výstava je jedním z mála projektů, které se mohou pochlubit tím, že je navštívil Dalajlama. Nelze jí upřít, že se tím chlubí skutečně okázale: nadpisy velkoformátových fotografií hlásající „Osamocená meditace s dalajlamou ve svatyni výstavy“ či „Jeho Svatost váže slavnostní khatag. Přidáte se?“, stejně jako videozáznam Dalajlamovy přednášky, v níž nostalgicky vzpomíná na své dětství a rodiče či záznam ze samotné návštěvy výstavy. Dalajlama, kam se podíváte... I toto je dobře uplatněná reklama na projekt Šangri-la. Autorům se tím, že dostali Dalajlamu na svou výstavu, povedl doslova husarský kousek. Jeho Svatost totiž svou návštěvou „posvěcuje“ Švaříčkovu interpretaci Tibetu a ostatních představených končin – Dalajlamův úsměv, který významně shlíží z fotografií i záznamů,

totiž hovoří spíše o spokojenosti s tím, že se Evropané konečně mohou dozvědět něco o Tibetu a jeho situaci, ať už je to cokoliv. Navíc to ze záznamů vypadá, že se Dalajlama na výstavě cítil skutečně „jako doma“. A máme snad nějaký důvod Dalajlamovi nevěřit?

Návštěvník ale není hlupák. Tuší, že v Tibetu ani v Indii či Bhútánu to patrně nevypadá jako na výstavě. A že země Šangri-la je především evropský výmysl. Pak by ale, zdá se, Dalajlama zřejmě chtěl, aby to v Tibetu takto vypadalo. Nebo aby Evropané věřili, že to tam tak vypadá. Z určitých důvodů. I Dalajlama má možná svůj „vysněný Tibet“. A je-li výstava odrazem tohoto snu, pak je jistě zajímavé jej prozkoumat. Otevírá se nám snad další dobrodružství, jehož je tajemná Šangri-la inspirací?

Meditující dalajlama a vstup do tibetského pekla.

Za Bémem do pekla

Výstava nabízí i náhled do náboženské mytologie. Jedním z takových exkurzů je i jeden z atmosferických vrcholů výstavy – výlet do tibetského pekla. Jedná se o malou temnou místnost, zdobenou maskami a informačními popisky o konceptu pekla v buddhistické mytologii. Přítmí a červené bodové osvětlení tvoří dokonale zlověstnou atmosféru. Ani zde nejsou popisky právě obsáhlé – ovšem tajemná a hrozivá atmosféra místa návštěvníkům bohatě nahrazuje vyčerpávající slovníkovou definici. A pozor, potkáte zde na popisku i pražského primátora Pavla Béma! Pokud to samo o sobě ještě nezní dost strašidelně, pak Vás tu ještě čekají šklebící se masky a lahve s pálenkou...

Výstava Šangri-la zkrátka překvapuje. Své návštěvníky inspiruje a zároveň irituje. Provokuje, vyvolává emoce. A informace doprovázená emocí se jak známo lépe ukládá do paměti. Můžete si tedy být jisti tím, že si ze Šangri-la odnesete daleko víc poznatků, než byste čekali. I když zrovna nedosáhnete mystického pohroužení, může být Šangri-la zážitkem, o kterém budete se svými přáteli zaujatě diskutovat ještě dlouho. Možná budete i zvyšovat hlas a výrazně gestikulovat. Rozhodně to ve Vás ale dlouho zůstane. Dlouho.

Učení zážitkem? To nezapomenete.